

Chovatelský řád ČSV

Uznané chovatelské sdružení včely kraňské, kterým je Český svaz včelařů, o.s., (ČSV) vydává chovatelský řád, který se vztahuje na druh - včela medonosná (*Apis mellifera* L.), plemeno kraňské (*Apis mellifera carnica* Pollmann)

1. Cíl chovatelské práce

Na území České republiky se osvědčilo plemeno včely kraňské. Intenzivní selekční práce je zaměřena k dalšímu zlepšování užitkových i doprovodných vlastností včel a zvyšování přirozené odolnosti proti nemocem. Šlechtitelský program je zaměřen na požadované užitkové vlastnosti s využitím meziliniového křížení včely kraňské k získání heterozního efektu a k vytváření takové struktury populace kraňské včely, ve které by nedocházelo k zužování genotypu.

2. Organizační struktura

Pro řízení plemenářské práce v chovu včel platí zákon č.154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon) ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 357/2001 Sb., o označování a evidenci koní, prasat, běžců a zvěře ve farmovém chovu a o evidenci drůbeže, plemenných ryb a včel ve znění pozdějších předpisů. Plemenářskou práci v chovu včel v České republice řídí uznané chovatelské sdružení včely kraňské (dále chovatelské sdružení), kterým je ČSV, o.s. ve spolupráci s Výzkumným ústavem včelařským, s.r.o. (VÚVČ) na základě oprávnění, vydaných Ministerstvem zemědělství České republiky.

Republikový výbor ČSV jmenuje podle § 6 Stanov ČSV, o.s. plemenářského zootechnika a členy chovatelské komise (CHK). Chovatelská komise je odborná komise svazu, která vyvíjí svou činnost v zájmu udržení kvality chovu včely medonosné, plemeno kraňské. Za tímto účelem vykonává svou činnost poradenskou, kontrolní a další činnosti podle tohoto řádu. Seznam chovů a agendu s chovy spojenou vede sekretariát RV ČSV.

K zajištění chovatelské činnosti svazu podle § 3 písm. m) Stanov ČSV zřizuje ČSV, o.s. v souladu s § 3 písm. 1) Stanov ČSV účelový fond, který bude naplňován poplatky chovatelů, případně sankčními poplatky při nesplnění podmínek chovu.

Chovy včelích matek:

- a) **užitkové:** jako užitkové chovy se označují chovy včelínové a chovy registrované.
- b) **šlechtitelské - vyšší** chovy dělíme na rozmnožovací, uznané a oblastní.

2.1. Chovy užitkové

2.1.1. Chovy včelínové

V užitkových chovech odchovávají jednotliví chovatelé nebo několik chovatelů sdružených do chovatelského kroužku matky pro vlastní potřebu. Těmto chovům se doporučuje rozchov vyzkoušeného materiálu místního původu nebo materiálu pocházejícího z vyšších chovů. Nevyžaduje se jednotná evidence ani veterinární atest. Přemísťování matek mimo stanoviště je vázáno veterinárním povolením podle platných předpisů.

2.1.2. Chovy registrované

Cílem těchto chovů je rozchovávat větší počty výkonných matek pro své nejbližší okolí. Chová se z materiálu rozmnožovacích, eventuálně uznaných a oblastních chovů s prokazatelným původem.

Chovatel je povinen:

- a) vést úlový výkaz a matriku matek,
- b) k prodaným matkám vystavovat evidenční lístek podle bodu 5. 1. tohoto řádu,
- c) mít k dispozici nejméně 20 včelstev,
- d) mít veterinární atest pro prodej matek platný v době prodeje,
- e) zaevidovat se každoročně na sekretariátu RV ČSV do 31.3., spolu se zasláním údajů k evidenci poslat doklad o zaplacení administrativního poplatku ve výši 500 Kč.
- f) účastnit se aktivů registrovaných chovů pořádaných ČSV.

Chovatel po zaevidování podle písm. e) obdrží potvrzení o registraci. Chov je kontrolován CHK, která je oprávněna provádět kontrolní návštěvy chovů jednak na základě svého plánu, namátkově, nebo v případech zjištění nedodržování povinností chovatele.

Chovatelská komise je dále oprávněna na základě zjištění nedostatků u chovatele navrhnout PRV ČSV vyškrtnutí chovu z evidence. Chov, který byl vyškrtnut, může být následně znovu zaevidován po zaplacení dvojnásobného administrativního poplatku a na základě doporučení CHK.

CHK je oprávněna každoročně zveřejňovat výsledky chovu.

Chovatel je povinen přihlásit se k registraci u ČSV též v okrese, kde má stanoviště včelstev.

Podpora registrovaných chovů je obdobná jako u rozmnožovacích chovů.

2.2. Chovy šlechtitelské - vyšší

Podrobná pravidla a závazné pracovní postupy pro šlechtitelské chovy jsou publikovány v aktualizované příručce plemenářské práce (PPP). Řízené číslované výtisky PPP spravuje (1) plemenářský zootechnik, (2) předseda chovatelské komise a (3) odborný referent sekretariátu ČSV. Aktualizovanou pracovní kopii PPP má k dispozici každý člen CHK a vedoucí každého šlechtitelského chovu. Příručka je rovněž přístupná na internetu: www.vcelarstvi.cz (směrnice svazu).

2.2.1. Chovy rozmnožovací (RCH)

Charakter a cíl

RCH pracují jako velkochovy. Plemenný materiál odebírají z oblastních a uznaných chovů. Rozmnožují ve velkém měřítku pouze prověřený materiál. Tím, že provádějí dokumentovanou selekci, podílejí se rozmnožovací chovy na šlechtitelském programu chovatelského sdružení.

Žadatel musí předložit sekretariátu ČSV:

- žádost o vydání osvědčení RCH
- mapku rozmístění včelstev v okruhu o poloměru 2,5 km od centra chovu
- písemné stanovisko všech včelařů tohoto okrsku k záměru zřízení RCH
- písemné stanovisko příslušné základní organizace a okresní organizace ČSV ke zřízení chovu
- návrh na jmenování vedoucího chovu, který povede evidenci a kontrolu užitkovosti chovu v případě, že žadatelem o zřízení je organizace nebo firma.
- doklady o plemenné příslušnosti nakoupených plemenných matek a protokoly o morfometrických rozborech
- vyjádření příslušného veterinárního inspektorátu o zdravotním stavu chovu
- souhlas s kontrolními návštěvami pověřenou osobou
- souhlas s každoročním zveřejněním výsledků chovu
- a doklad o zaplacení administrativního poplatku 1 500 Kč.

Další postup a podmínky podání žádosti o vydání osvědčení, případně žádosti o prodloužení osvědčení:

- sekretariát RV ČSV potvrdí žadateli přijetí kompletní žádosti.
- sekretariát RV ČSV požádá o stanovisko VÚVč a předloží materiály CHK
- chovatelská komise posoudí splnění všech náležitostí a předloží PRV ČSV návrh ke schválení šlechtitelského chovu.
- Na základě usnesení PRV obdrží chovatel osvědčení, které má platnost 6 let od data rozhodnutí, a chov bude zapsán do seznamu šlechtitelských chovů uznaného chovatelského sdružení.
- Osvědčení může být na žádost chovatele prodlouženo. O prodloužení osvědčení rozhoduje na základě doporučení CHK svým usnesením PRV ČSV. Chovatelská komise zpravidla předtím provede kontrolní návštěvu chovu. Podrobnosti kontrolní činnosti chovatelské komise a žádosti o prodloužení stanoví PPP.
- Chovatel platí každoročně do 31.3. udržovací administrativní poplatek ve výši 1 500 Kč. Nesplnění termínu zaplacení znamená automatické vyškrtnutí ze seznamu šlechtitelských chovů.
- Podat žádost podle prvního odseku může chovatel po vyškrtnutí ze seznamu šlechtitelských chovů jen za podmínky složení administrativního poplatku v dvojnásobné výši a případném doplacení sankčního poplatku (viz bod 4), nebyl-li uhrazen.

- Na vydání osvědčení případně prodloužení jeho platnosti není právní nárok. Proti rozhodnutí o vydání či zamítnutí vydání osvědčení nebo jeho prodloužení není odvolání přípustné.

Podmínkou trvání chovu je:

- minimálně 80 včelstev, u chovů, které byly uznány před 18.11. 2007, platí minimální počet včelstev 40
- prodej minimálně 100 ks oplozených matek ročně, případně odpovídajícího množství neoplozených matek nebo matečnicků,
- dodávka plemenného materiálu do okrsku tak, aby bylo každoročně obměněno tímto materiálem nejméně 20 % matek z celkového počtu včelstev v okrsku chovu,
- řádné plnění všech preventivních a léčebných opatření proti nákazám podle platných předpisů a metodik.
- zajistit si každoročně veterinární atest, který vydá na jeho žádost podle veterinárních směrnic příslušný veterinární inspektorát,
- vést evidenci o chovu a sledovat užitkovost včelstev v rozsahu uvedeném v PPP
- zúčastňovat se aktivů vyšších chovů pořádaných ČSV.

Podpora RCH

V zájmu plnění cílů plemenného chovu mají RCH přednost při vyřizování objednávek inseminovaných matek z oblastních chovů.

Z prostředků určených na podporu plemenářské práce lze hradit, podle konkrétních podmínek, stanovených pro běžný rok ČSV:

- dodávky inseminovaných matek z oblastních chovů
- zpětné dodávky plemenného materiálu oblastním chovům
- nařízená vyšetření a předepsané prostředky pro tlumení nákaz
- další materiál používaný bezprostředně pro odchov, evidenci a expedici matek
- vícenáklady spojené se selekcí včelstev na odolnost proti nemocem a se zaváděním rozchovávaného genetického materiálu do zemského chovu, a to ve vztahu k počtu prodaných matek.

2.2.2. Chovy uznané

Charakter a cíl

Za uznané chovy lze považovat elitní chovy včely kraňské, které vykazují trvalé nadprůměrné užitky, vyrovnanost a doprovodné vlastnosti. Základní plemenářskou metodou uznaných chovů je individuální výběr a možnost kontroly páření inseminací. Těžiště práce uznaných chovů je v dokonalé plemenářské práci, nikoliv v počtu odchovaných matek. Uznané chovy mají právo dodávat matky k dalšímu množení do registrovaných a rozmnožovacích chovů.

Podmínky pro zahájení uznávacího řízení

O uznání chovu může požádat každý chovatel, který vyhoví těmto podmínkám:

- pracuje minimálně 6 let jako rozmnožovací chov
- chov má minimálně 80 včelstev
- výběrová základna není menší než 40 produkčních včelstev s matkami uznaného chovu
- prokáže pomocí záznamů, že nejméně po dobu tří generací matek sleduje užitkovost a dědičnost
- zajistí kontrolu páření matek inseminací
- předloží vyjádření ZO a OO ČSV
- zaplatí administrativní poplatek 3 000 Kč.

Průběh uznávacího řízení

Pokud předsednictvo RV ČSV schválí na návrh chovatelské komise zahájení uznávacího řízení, následuje:

- Prohlídka včelstev, pohovor s uchazečem, zhodnocení technického vybavení, úrovně evidence a odběr vzorků k morfologickému rozboru. O návštěvě se sepíše zápis.
- Srovnávací zkoušky. Chovatelská komise vyzve žadatele, aby zaslal deset oplozených matek na určenou zkušební stanici. Zkoušená i kontrolní skupina se sleduje po dva užitkové roky. Poplatek za dvouleté srovnávací zkoušky je 4000 Kč.

Při kladném zhodnocení řízení vyhlásí předsednictvo RV ČSV na návrh chovatelské komise chov za uznáný. O uznání vydá písemné osvědčení. Osvědčení má platnost 6 let a je vázáno na jméno chovatele. Plemenný materiál uznaného chovu může být označen také jménem.

PRV ČSV může zrušit uznáný chov i před vypršením platnosti osvědčení. Po uplynutí doby platnosti může chovatel požádat o prodloužení platnosti osvědčení.

Povinnosti uznaných chovů

Uznané chovy musí průběžně splňovat podmínky požadované pro uznávací řízení a všechny povinnosti rozmnožovacích chovů včetně udržovacího administrativního poplatku 1500 Kč.

Podpora uznaným chovům

Uznaným chovům je poskytována podpora stejně jako chovům rozmnožovacím. Dále může být poskytnuta CHK chovatelskou komisí nebo VÚVč individuální poradenská služba.

2.2.3. Chovy oblastní

Charakter a cíl

Oblastní chovy mají bezprostřední spojení s výzkumem v plemenitbě včel a předávají výsledky do praxe. Výběrovou základnu tvoří rozmnožovací chovy. Oblastní chovy jsou zapojeny do programů uchování genofundu včel. Dodávkami cenného plemenného materiálu do rozmnožovacích chovů ovlivňují kvalitu celého zemského chovu. Oblastní chovy jsou hospodářsky spravovány vlastníky, většinou výzkumnými pracovišti a Českým svazem včelařů.

Oblastní chovy musí mít možnost použít inseminační techniku a morfometrickou analýzu včel. Zřizování a rušení oblastních chovů určují společně ČSV a VÚVč, s.r.o. Dol.

Oblastní chovy obdobně podléhají každoroční poplatkové povinnosti tak jako chovy uznané.

3. Testování a posuzování včel

U včel se hodnotí užítkovost, doprovodné vlastnosti a jejich dědičné předávání ve vztahu k matkám, jakožto nositelkám dědičně založených vlastností. Trubce hodnotíme rovněž podle jejich matek (v důsledku haploidního vývoje z neoplozených vajíček reprezentují genotyp své matky).

3.1. Kontrola užítkovosti

Užítkovost matek se hodnotí podle užítkovosti celého včelstva. Základem užítkovosti včelstva je medný výnos neboli medný užitek.

Dále se posuzují doprovodné vlastnosti: mírnost, sezení včel na plástech, rojivost a celkový rozvoj. Speciálními testy lze hodnotit vlastnosti související s odolností proti nemocem, případně vlastnosti další.

3.2. Kontrola dědičnosti

Kontrola dědičnosti je metoda a postup zjišťování, v jaké míře jsou jednotlivé hodnocené vlastnosti dědičně v chovu upevněny.

Kontrola dědičnosti se provádí posouzením opakovatelnosti výkonů matek v jednotlivých užítkových letech, sledováním výkonu matek – sester a sledováním výkonů potomstva. Nezbytnou podmínkou pro kontrolu dědičnosti je vedení evidence o původu a výkonech včelstev.

3.3. Metody plemenářské práce

Metoda plemenitby je celková strategie plemenářské práce v rámci jednoho příp. několika spolupracujících chovů, která směřuje k dosažení chovného cíle. Je nadřazená ostatním složkám plemenářské práce – metoda plemenitby určuje hlavně volbu rodičů k připáření spolu s metodou selekce.

Souhrnným vyhodnocením všech posuzovaných vlastností a podle zvolené metody selekce se včelstva zatřídí do tří skupin:

- **plemenná skupina** – včelstva určená k odchovu další generace, tj. *mateřská a trubčí*,
- **užitková skupina** – včelstva se ponechají na produkci medu, příp. jako chovná,
- **braková skupina** – ve včelstvech se co nejdříve vymění matky.

Podrobnou metodiku hodnocení uvádí PPP

4. Kontrola šlechtitelských chovů:

- Chovatelská komise je oprávněna provádět kontrolní návštěvy chovů jednak na základě svého plánu – minimálně jednou za 6 let u každého chovu, namátkově, nebo v případech zjištění nedodržování povinností chovatele. Podrobnosti stanoví PPP.
- Náklady kontrolní činnosti chovatelské komise hradí ČSV z vytvořeného účelového fondu.
- V případě, že na základě kontroly budou zjištěny nedostatky a nebudou odstraněny ve stanoveném termínu, bude chovateli vyměřena sankce ve výši 2 000 Kč.
- V závažných případech (např. opakované nedodržování povinností chovu, nezaplacení sankčního poplatku, odchov matek, které nesplňují kvalitativní kritéria pro zlepšování užitkových a doprovodných vlastností včel) chovatelská komise navrhne PRV ČSV předčasné ukončení platnosti osvědčení chovu a výmaz ze seznamu šlechtitelských chovů.

5. Plemenářská evidence

5.1. Evidenční lístek

Základem plemenářské evidence je **evidenční lístek**.

Evidenční lístek musí být vystaven pro všechny matky vychované v registrovaných a šlechtitelských chovech, vyjma matek usazených a evidovaných ve vlastním chovu.

Evidenční lístek obsahuje: číslo matky, barvu a číslo značky matky, název chovu, původ po matce, původ po trubcích, datum vylíhnutí matky, datum počátku kladení matky, stupeň chovu, datum expedice matky, číslo veterinárního atestu a číslo morfometrické analýzy.

Evidenční lístek se zasílá s matkou.

Chovatel vede též matriku matek, která obsahuje pořadové číslo, číslo matky, původ po matce, původ po trubcích, barvu a číslo značky matky, datum vylíhnutí a počátku kladení, datum expedice matky, identifikaci příjemce matky a zaznamenává číslo úlu u matky usazené ve vlastním chovu.

5.2. Rodokmenová karta

Základem plemenářské evidence inseminovaných matek je rodokmenová karta, tj. rodokmen matky doplněný záznamem o kontrole užitkovosti a dědičnosti. Záznam obsahuje tyto údaje: datum vylíhnutí matky, datum inseminace, začátek kladení, ev. datum expedice. Místo umístění matky a číslo včelstva, kam byla přidána a výsledky tohoto včelstva

5.3. Označování matek

Matky šlechtitelských a registrovaných chovů se označují barevnými číslovanými značkami přilepenými na hrud' matky. Značky se lepí lepidlem do vlhkého prostředí či rychleschnoucí barvou, která je shodná s barvou značky. Pětibarevný mezinárodní systém symbolizuje rok vylíhnutí matky (viz tabulka).

Matky vylíhlé v letech, jejichž letopočet končí	Barva
1 nebo 6	Bílá
2 nebo 7	Žlutá
3 nebo 8	Červená
4 nebo 9	Zelená
5 nebo 0	Modrá

U včelínových chovů není značení matek povinné. U matek inseminovaných je přípustné zastříhnout jedno z předních křídel o 1/3 až 1/2 délky.

Podrobnou metodiku plemenářské evidence uvádí PPP .

5. Přejchodná a závěrečná ustanovení:

6.1. Přejchodná ustanovení

- a) Šlechtitelské chovy, které byly zapsané v seznamu chovů před rokem 2011, mohou získat osvědčení podle tohoto chovatelského řádu na základě žádosti o prodloužení osvědčení.
- b) Žádost je nutno podat do 31.3. 2011, zároveň též zaplatit administrativní poplatek 1 500 Kč, jinak bude chov ze seznamu šlechtitelských chovů bez dalšího vyškrtnut.
- c) Chovatelé, kteří podali žádost o prodloužení osvědčení ve stanoveném termínu, zůstávají v seznamu chovů až do vydání usnesení PRV. Další setrvání v seznamu chovů pak záleží na tom, jestli PRV žádosti vyhoví a platnost osvědčení prodlouží, nebo žádost zamítne. Zamítnutím se žadatel vymazává ze seznamu chovů a zaplacený administrativní poplatek se mu vrací.

6.2. Závěrečná ustanovení

- a) Tento chovatelský řád byl schválen RV ČSV dne 13. 3. 2011 a nahrazuje verzi ze dne 18. 11. 2007.
- b) Toto znění obsahuje změny schválené RV ČSV dne 24. 3. 2012.

RNDr. Václav Švamberk, v.r.
předseda

Ing. Rudolf Peleška, v.r.
tajemník